

BIBLIOGRAFIA

Miquel Àngel ESCANELLES. *Toponímia de Mallorca*. <http://toponimiamallorca.net>, 2007.

L'autor és un mallorquí afeccionat a la toponímia i a les noves tecnologies. La pàgina és per a promoure i difondre els topònims de l'illa de Mallorca i facilitar-ne la localització geogràfica. La pàgina inclou un espai de consulta de les trenta-cinc mil referències que conté el banc de dades, que s'anirà actualitzant. També hi podem trobar enllaços i bibliografia sobre topografia.

L'autor explica que, a banda d'informar, la pàgina vol homenatjar “totes les persones que s'han dedicat i es dediquen a recollir topònims de fonts orals” perquè no es perdin. Entre aquests erudits hi ha Josep Mascaró Passarius, que l'any 1958 publicà el monumental *Mapa General de Mallorca*, amb catorze mil topònims recollits.

La pàgina es basa en un extens banc de dades de topònims mallorquins. Aquests no solament s'hi poden trobar, ans també es poden localitzar en un mapa de Google Maps. Són exclosos els noms de l'interior de les poblacions, com ara noms de carrers, de barris, de monuments, etc.

Considerem que és prou interessant navegar per aquesta pàgina. És de creure que el mètode emprat pot ésser d'utilitat per a futures edicions de toponímia, siguin municipals o comarcals d'arreu de les terres catalanes.

Vicenç CARBONELL VIRELLA

Enric GARCIA-PEY (2003). *Noms de lloc i de persona de Santa Eulàlia de Ronçana*. Ajuntament de Santa Eulàlia de Ronçana. 412 pàgines.

L'autor, dedicat amb passió i continuïtat, des de fa vint-i-tants anys a aplegar l'onomàstica del Vallès Oriental, a finals del 2007 n'ha publicat ja vint-i-quatre títols i en té vuit en premsa, al calaix o en elaboració avançada.

En l'aplec de Santa Eulàlia de Ronçana Garcia-Pey ha tornat a la fórmula de dividir el recull per matèries, com s'havia fet tradicionalment: motius i noms de casa, noms de caràcter religiós, orònims, construccions (barris, forns...), eres (molt abundants), arbres singularitzats i boscos —on són nombroses les vernedes— indrets singularitzats, masos, partides, peces de terra —on són destacades les vinyes—, serres i turons, etc.

En conjunt Garcia-Pey ha recollit uns dos mil topònims, motius i antropònims, i ha enriquit el llibre amb bones fotografies en color de masos, indrets, arbres singularitzats, conreus, etc. Des de l'estricta ortodòxia onomàstica hom considera que un recull de topònims ha de mantenir una puresa acadèmica i no “contaminar-se” amb fotografies o massa consideracions històriques. Però és evident que quan un ajuntament fa d'editor de l'obra imposa sovint el seu peatge, com són les fotografies que fan que per al lector corrent el text sigui menys eixarreit.

Fóra prolix de detallar característiques d'alguns renoms, però vull indicar-ne dos: *Joanet dels Autos*, ja que tenia autocars que feien el transport de viatgers, i *Can Macabeu*, anomenat així perquè eren amos de moltes vinyes on predominava aquesta especialitat de raïm. I un detall històric: segons la tradició, al segle XIII va arribar el primer Brustenga, de la masia del mateix nom, amb la reina Violant d'Hongria.

Santa Eulàlia de Ronçana fa mig segle era un poble gairebé exclusivament agrícola i en poques dècades s'hi han construït urbanitzacions que han fet créixer la població fins a cinc mil habitants, la qual cosa ha significat un trasbals i ha dut a l'oblit o ha posat en risc molts topònims. Per això cal felicitar l'autor perquè oportunament “ha salvat els mots”. Cal subratllar l'esforç en la recerca de fonts documentals. No hi ha arxiu parroquial antic, cremat el 1936, i el de

la casa de la vila també es pobre en materials clàssics, com el cadastre del segle XVIII. En canvi, Garcia-Pey ha trobat alguns arxius privats que li han permès de reconstruir sobretot partides i finques i també posar a la fitxa corresponent tot de notes històriques que valia la pena de donar a conèixer. Subratllem que tres o quatre d'aquests masos són antigues pairalies que han procurat de conservar no sols la casa.

Albert MANENT

Ramon MIRAVALL (2007). *Toponímia major actual de les Terres de l'Ebre. Tortosa-Valls: Cossetània Edicions - Fundació Duran & Martí. 198 pàgines.*

Per primer cop ens trobem amb una consideració global de la toponímia regional tortosina, amb l'interessant i pràctic recurs d'haver estat tractada en forma de diccionari. La Fundació Privada Duran & Martí segueix convocant anualment les seves beques d'investigació i d'ampliació d'estudis en matèries d'alta cultura, sempre amb un caire pluridisciplinari, sempre amb resposta editorial, les quals i a hores d'ara han donat resultats excel·lents.

L'autor, doctor en Filosofia i Lletres i amb llicenciatures en Filologia Clàssica i en Geografia i Història, membre de la nostra Societat d'Onomàstica d'ençà del 1981 i arreu conegut per la seixantena de llibres que ha publicat, s'ha especialitzat en epigrafia medieval i neoclàssica, matèria en la qual està considerat un veritable iniciador a nivell europeu i és autor del *Corpus epigràfic dertosense* (Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 1995. Departament de Cultura de la Generalitat, 2003).

En aquest sentit és adient i cal significar que el Dr. Miravall fa molts anys que està elaborant un altre diccionari de toponímia, en aquest cas de la històrica a Tortosa i a la regió, la derivada de la documentació estudiada i de la bibliografia, una obra ambiciosa.

L'obra actual es limita a la toponímia major actual, però, i el mateix autor explica en la introducció que el seu anhel ha estat la voluntat d'omplir un buit en la bibliografia tortosina i, en conseqüència, la manca d'una obra de consulta que havia esdevingut un problema crònic a Tortosa, ja sigui per qüestions lingüístiques o etimològiques o de localització geogràfica, i amb més raó quan alguns topònims es repeteixen per diferents termes municipals tot representant confusions, grafies discrepants i, en qualsevol dels aspectes, raonables dificultats a les institucions oficials i paraoficials, públiques o privades, dels professionals i dels estudiosos, dels publicistes o dels mitjans de comunicació.

L'autor té molt en compte la seva experiència en la toponímia històrica, es fa notar discretament arreu en aquesta edició, per més que també es fa palès un coneixement de la toponímia actual que és el resultat de les seves diverses col·laboracions en organismes nacionals i estatals especialitzats, i en recents revisions de la cartografia catalana, factors que han estat un bagatge important en el moment que empenia l'obra.

L'usuari, en tenir el llibre a les mans, ha de recordar que l'autor ha partit de l'estudi cartogràfic més divers per tal de situar-se en la teòrica demanda, per la qual raó establia un eix del treball en les edicions de l'Institut Cartogràfic de Catalunya per bé que, en un sentit restrictiu, també s'ha mogut en el "treball de camp" o en les demarcacions municipals, tot amb el suport decisiu dels coneixements històrics i geogràfics. Cadascun dels topònims, ens diu, se situa en el mapa i en facilita la localització, afegint-hi aclariments històrics, etimològics o mítics sobre l'origen i considerant la varietat de corònims. En aquest sentit es fa comprensible la consideració del fet reiteratiu en la repetició de topònims occitans i dels comptats septentrionals de Catalunya cap a les terres lleidatanes i tortosines, i des d'aquestes a les valencianes i mallorquines.

L'objectiu, aclareix l'autor, rau tanmateix en la creació d'una mena de document de base que respongui al major nombre possible de preguntes que l'usuari es pugui fer per més que també amb l'esperança de constituir un punt de partida.

El treball s'ha limitat a les estrictes comarques que avui coneixem amb la nova denominació de Terres de l'Ebre, o sigui, el Baix Ebre, el Montsià, la Ribera d'Ebre i la Terra Alta. Malgrat això, el desenvolupament del treball no ha deixat de fer-nos palesa l'actual organització territorial, amb uns àmbits administratius i unes vies de comunicació que han estroncat l'antiga diòcesi tortosina, la unitat d'una cultura de mil·lenis, i han deixat una regió natural esquarterada entre tres comunitats autònomes artificials i una diversitat de províncies espanyoles d'insensata concepció.

Cal felicitar-nos per aquesta aportació de conjunt a la toponímia catalana.

Albert MANENT

Ramon PERE I ANGLÈS (2004). *Recull de noms de lloc i de persona de Vilanova de Prades*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 228 pàgines.

L'autor és ja un expert en la recerca d'onomàstica ja que, en col·laboració amb Ramon Amigó i Anglès, ha publicat els reculls d'Ulldemolins (el Priorat) i de l'Albi (les Garrigues). En solitari ha editat la monografia d'onomàstica del Vilosell (les Garrigues).

Ramon Pere ha trobat sobretot documentació a partir del segle XVI, per bé que tenim la carta de població (1175) i el cens del 1497. Hi esmenta capbreus, cadastres, amillaments, llibres d'òbits, etc. El conjunt és, doncs, ric en documentació i també en informació oral. El 1153 Pere Avellà va rebre l'encàrrec de repoblar Vilanova i fer-hi un castell, del qual només hi ha rastres escrits. *Els Avellàs* és una partida del terme que deu venir d'aquell repobrador. L'autor hi destaca els cognoms, alguns dels quals són abundants: *Sans, Espasa, Miró, Alentorn i Anglès*, aquest darrer en més d'un lloc castellanitzat en *Inglès* des del segle XIX.

Vilanova té documentats en la tradició oral una vintena de masos, alguns dels quals sense haver-hi restes d'edifici, però n'hi ha que han donat nom a partides. Essent un lloc de muntanya, s'hi conserven topònims interessants com la *font de l'Agauís* (gamarús), la *font del Llop*, la *canal del Dugo* o la *Nevera*, que és un pou de gel. Dins el camp de la història trobem la *partida del Biern*, que també és a Vallclara, i que ve dels bearnesos que des del segle XVI van venir d'Occitània. La *Sagristia* és un tros de terra que pagava un cens a l'església, però també hi ha els *Obacs dels Santscristos*. O la *fondalada de la Vallescura*, un evident arcaisme.

L'*Abellera* és nom d'abelles, calaixos que són fragments de cingle, i els nombrosos corrals i la devesa (lloc de pasturatge) indiquen que el bestiar antigament hi era molt més abundant.

La *roca del Sentinella* o el *barranc dels Lladres* assenyalen situacions probablement històriques i el *toll del Matxo* un lloc on se n'ofegà un. La *placeta dels Alls*, que també es troba a l'Aleixar, és un indret on en venien. I no podem oblidar la presència de diversos molins, que no funcionen, sembla, des de fa un segle i mig.

L'obra de Ramon Pere i Anglès és un model de recull onomàstic que pot servir de guia per als investigadors que vulguin recollir l'onomàstica del seu poble.

Albert MANENT

Teresa BONCOMPTE, Josep MORA i Assumpció VILASECA (coords.) (1999). *Els plans de Sió. Aproximació a la geografia, la història, els costums i l'art.* Diputació de Lleida i Ajuntament de Plans de Sió. 336 pàgines.

Aquesta monografia de diversos autors és un model dins el gènere perquè abasta els aspectes històrics i monumentals al costat dels més modestos com poden ésser les pletes de pedra seca o el columbari. I cal recordar que al municipi hi ha onze nuclis: l'Aranyó, el Canós, Concabella, Hostafrancs, Muller, Mont-roig, Montcortès, les Pallargues, Pelagalls, Ratera i Sisteró. En el camp de l'onomàstica destaquem l'esment detallat del fogatge del 1553 on trobem divuit caps de casa de les Pallargues. Però l'obra reproduceix altres llistes de noms, per exemple dels habitants del Canó el 1659, que eren disset, i l'enumeració dels caps de casa, segons el fogatge del 1553, de Pelagalls i Sisteró. I encara l'arbre genealògic dels Porta, una de les famílies més importants del municipi.

Albert MANENT

Ramon PERE I ANGLÈS (2006). *Els noms del Vilosell i el seu terme municipal.* Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 356 pàgines.

L'autor, que ja va publicar els reculls de l'Albi, Ulldemolins, Vilanova de Prades, ha accentuat en aquest el seu rigor i alhora ha tingut la sort de trobar molta documentació inèdita, fonamentalment eclesiàstica, des del segle XIII. En un bon estudi introductori Ramon Pere explica la incidència de la geomorfologia en els noms de lloc, dedica una atenció especial a les partides de terra i remarca, com ho van fer fa anys Joan Coromines i Ramon Amigó, que bona part dels noms de lloc vénen de llocs de persona.

Aproximadament l'aplec ha recollit 2.500 topònims, una bona part dels quals són llinatges que procura de seguir des del segle XIV i que sovint s'estronquen i no arriben al segle XX.

La influència religiosa o el valor dels hidrònims són dos dels aspectes en què l'autor aprofundeix i té un especial interès en els cognoms. Així *Anderó* ve d'*Ondara* (recordem el riu Ondara de la Segarra) i ens fa adonar que *Espígol* ve d'un llinatge i no de la planta. El *Crucifici* (forma local de crucifix) ofereix uns quants topònims i sembla que ve d'una capella antiga. El *Domenge* era una partida que pertanyia al monestir de Poblet. La *Gràcia* és un curiós topònim que ve de pagar "la gràcia del delme" o sia només una dotzena part. Les *Mossenyes* eren terres de la parròquia i recordem que *mossèn* en algunes comarques del sud es diu *mossènyer*. Subratllem que Poblet hi tenia amples possessions i fins i tot una botiga.

A destacar el *coll de la Batalla*, que no se sap amb certesa a què correspon, potser a un combat de la Guerra dels Segadors. També la *Càbila*, que trobem igualment a Vilaplana, i que ve d'un que havia fet el servei militar al Marroc. Curiosament en la documentació del Vilosell ja al segle XIII conviuen *Domènec* i *Domingo*. Hi havia un hospital i un molí, aterrat per l'aigua de Santa Tecla. Destaquem renoms com la *Gata Moixa* (segle XIV) i *Cal Madrid*, que prové d'un que va fer el servei militar a Madrid.

El Vilosell, tot i ésser demogràficament petit, té un modest centre d'estudis locals on destaca l'historiador Lluís Nogué i Pastor.

Albert MANENT

NORMATIVA PER A LA PRESENTACIÓ D'ORIGINALS

ASPECTES FORMALS

- Tots els articles tramesos a la Societat d'Onomàstica per a la seva publicació en el Butlletí Interior hauran de ser originals.
  - En la primera pàgina del treball hi constarà el títol de l'article, un breu resum (màxim 200 paraules), el nom de l'autor i les seves dades personals.
  - Els articles es presentaran escrits a doble espai i amb un màxim de 2.000 caràcters per pàgina.
  - Les pàgines hauran d'estar numerades, escrites només per una cara, amb marges per a les anotacions.
  - S'haurà de lliurar un únic document en suport digital.
  - Els articles lliurats hauran de ser definitius. **NO s'admetran noves versions.**

- Les referències a obres bibliogràfiques s'indicaran dins el text general posant-hi entre parèntesis el nom de l'autor, l'any de l'edició i el número de pàgina com s'indica en l'exemple: (COROMINES, 1954, p. 10-25). Les notes s'afegiran a final de l'article.

- Pel que fa a les il·lustracions:
  - El text ha de fer referència explícita a les fotografies, gràfics o mapes que l'acompanyen.
  - Les imatges es lliuraran en suport digital a part. Cal indicar un títol per a cadascuna de les imatges i la relació de llegendes. Cal indicar-ne la posició en el text.
  - En els mapes caldrà indicar l'escala i el nord. Si es tracta d'una reproducció d'un mapa publicat se citarà a la bibliografia.

- La bibliografia s'haurà de citar com segueix:
  - Un llibre:
COGNOM [VERSALETA], Nom (any de publicació). *Títol del llibre*. Lloc de publicació: Editorial (nom de la col·lecció; número).
ROCA, Pere (1980). *Toponímia del terme de Sabadell*. Sabadell: Fundació Bosch i Cardellach (Quaderns d'Arxiu de la Fundació Bosch i Cardellach; 35).

  - Un llibre amb diversos autors:
AMIGÓ, Ramon *et al.* (1991). *Introducció a l'onomàstica*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, Diputació de Lleida (Quaderns de l'Institut; 7).

  - Una part d'un llibre:
COGNOM, Nom (any de publicació). *Títol del llibre*. Lloc de publicació: Editorial (nom de la col·lecció; número), números de les pàgines d'aquesta part.
ROIGÉ, Dolors (1991). "Antroponímia catalana". A: AMIGÓ, Ramon *et al.* (1991). *Introducció a l'onomàstica*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, Diputació de Lleida (Quaderns de l'Institut; 7) p. 31-51.

  - L'article d'una revista:
COGNOM, Nom (any de publicació). "Títol de l'article". *Títol de la revista* [Lloc d'edició], número del volum, número de l'exemplar, pàgines en què apareix aquest article.
TORT, Joan (2004). "Toponímia i onomàstica a Catalunya a l'inici del segle XXI". *Butlletí Interior* de la Societat d'Onomàstica (Barcelona), núm. 96, p. 15-20.

  - Una tesi doctoral:
COGNOM, Nom. *Títol de la tesi*. Nom del director. Lloc i universitat. Departament, any.
ULLÉS, Joan. *Toponímia menor de Abella de la Conca e Isona*. Tesi doctoral dirigida per

Antoni. M. Badia i Margarit. Barcelona: Universitat de Barcelona. Secció de Filologia Romànica, 1958.

- Un mapa:

ENTITAT QUE EL PUBLICA. Títol. Lloc de publicació i entitats, any (col·lecció i número). [Escala].

INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA: RANDONÉES PYRÉNÉENES. *Puigmal-Costabona. Núria, Carançà, volcans de la Garrotxa*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Institut Cartogràfic de Catalunya/Rando Éditions, 1995. (Pirineus, 20). [Mapa a escala 1:50.000].

- Una publicació electrònica:

NOM DE L'ENTITAT. *Títol de la publicació*. Pàgina on es pot trobar, data de consulta.

UNIVERSITAT POMPEU FABRA. *Servei d'Autoformació en Llengua Catalana*. <http://salc.upf.edu/>, octubre de 1996.

1/ Toponímia del terme municipal de Vilablareix

Gispert-Saüch i Viader, P. (1986)

Monografies, 1

2/ La geografia i la història de Mont-ral a través de la seva onomàstica

Perea Simón, E. (1994)

Monografies, 12

3/ Inventari i estudi dels noms de lloc i de persona de l'antic terme d'Albarca (el Priorat)

Llopis Llord, I. (1994)

Monografies, 11

4/ Noms actuals i pretèrits del poble i terme de Torroja del Priorat

Sabaté i Alentorn, J. (1995)

Monografies, 14

5/ Onomàstica del terme municipal d'Ulldemolins

Pere Anglès, R. i Amigó R. (1997)

Monografies, 17

6/ Noms de lloc i de persona i renoms del poble de Vallmoll

Grau i Verdú, A. (2000)

Monografies, 13

7/ Noms de lloc, llinatges i renoms de l'Argentera

Prats i Auqué, E. (2003)

Monografies, 24

8/ Onomàstica de Fullella (Garrigues)

Arbós i Gabarró, S. (2003)

Monografies, 25

9/ Granera. Recull toponomàstic

Garcia-Pey, E. (2004)

Monografies, 24

10/ Noms de lloc, cognoms i renoms de Vilallonga del Camp

Riera i Fortuny, P. (2005)

Monografies, 28

11/ Castellcir. Recull onomàstic

Garcia-Pey, E. (2005)

Monografies, 29

12/ Noms de lloc, llinatges i renoms de la Torre de Fontaubella

Prats Auqué, A. (2006)

Monografies, 31

13/ Recull onomàstic de Sant Quirze Safaja

Garcia-Pey, E. (2007)

Monografies, 33

14/ Onomàstica d'Alcover

Selfa Sastre, M. (2008)

Monografies, 35

15/ Pals. Recull onomàstic

Corredor-Plaja, Anna M. (2008)

Monografies, 36